

Lubnice

Muzej ovčarstva u Lubenicama osnovao je Centar za održivi razvoj „Gerbin“, udruga koja u Lubenicama djeluje od 1999. godine

Zaboravu otkinute vještine, znanja i običaji ovčarstva

Napisao i snimio:
Walter SALKOVIĆ i Arhiva ZIP

Muzej kojeg se može posjetiti tijekom cijele godine je jedinstveni Muzej ovčarstva u Lubenicama na prostoru Gerbina, dijelu otoka Cresa na kojem su stanovnici praktički živjeli od ovce

Iako je u Lubenicama na otoku Cresu iz godine u godinu sve manje stalnih stanovnika i ove ih se zime može prebrojati na prste jedne ruke, to malo, ali čarobno otočno mjesto ima čak i muzej kojeg se može posjetiti tijekom cijele godine. I to ne bilo kakav muzej, već jedinstveni Muzej ovčarstva, kao što i pristaje prostoru Gerbina, dijelu otoka Cresa na kojem su stanovnici praktički živjeli od ovce.

„Ovca nas je prehranila“, kažu otočani, jer su od ovce koristili sve: meso i iznutrice, mlijeko, vunu i kožu, kosti, papke i tetive, sve je imalo svoju uporabnu vrijednost, a mnogi su se dijelovi koristili i više puta, u različite svrhe. U moderna vremena, nažalost, vuna se baca i postaje ekološki problem, rijetki su Cresani koji proizvode sir od ovčjeg mlijeka, a ovca se uzgaja gotovo isključivo zbog mesa, poznate creske janjetine.

Kako bi se od zaborava sačuvalo što više predmeta, postupaka, pa čak i zvukova vezanih

uz ovcu i ovčarstvo, Centar za održivi razvoj „Gerbin“, udruga koja u Lubenicama djeluje od 1999. godine, osnovala je Muzej ovčarstva. Sve je započelo 2008. godine postavljanjem izložbe „Tradicijsko ovčarstvo“ autora fotografija Waltera Salkovića i autorice teksta Marine Jurkota Rebrović koju je slijedila višejezična publikacija „Tradicijsko ovčarstvo otoka Cresa: prilog istraživanju“. Na stotinjak stranica obuhvaćeni su razni aspekti ovčarstva koje je za otočane uvijek bilo više od gospodarske grane, bio je to način života.

Iz izložbe se razvio projekt Muzej ovčarstva te su u Dvoru – nekadašnjoj „popovskoj kući“ (u kojoj je stanovao župnik još dok su Lubnice imale stalnog svećenika) – izloženi razni predmeti vezani uz ovčarstvo, pronađeni u konobama i na „šufitima“.

Ovca i njezini darovi

Mario Šlosar, jedan od osnivača i predsjednik Centra „Gerbin“ u vrijeme osnivanja Muzeja, prisjeća se kako je sve krenulo: „S projektom smo započeli u namjeri da zabilježimo i sačuvamo što je više moguće detalja vezanih uz tradicijsko ovčarstvo. Kako je sve manje otočana koji se ovčarstvom bave na tradicionalan način, u cilju očuvanja kulturno-povijesne baštine vezane za ovu djelatnost, pokrenuli smo projekt nazvan Muzej ovčarstva“.

Do sada je prikupljena građa prezentirana na nekoliko načina. Uz izložbu fotografija i stalni postav tradicijskih alata Centar je objavio tri

Marijana Dlačić i Mario Šlosar: S projektom smo započeli u namjeri da sačuvamo što je više moguće detalja vezanih uz tradicijsko ovčarstvo

višejezične knjižice: „Neprekinuta nit mulinera“ (autori Jelena Đurkin, Marijana Dlačić, Hrvoje Badurina) u kojoj je opisan kolovrat i postupak pređenja vune, „Tajna melodija ovčje kože“ (autori M. Dlačić i H. Badurina) u kojoj je opisan postupak štavljenje kože i izrada mijeha te „Ovca i njezini darovi“ (M. Dlačić i H. Badurina) posvećena ovčjoj gastronomiji. U tim publikacijama obrađen je međusobni odnos vune i ovčje kože s oruđem za njihovu obradu do konačnog proizvoda - uporabnih predmeta, te javnosti manje poznate ovčje delicije: „gudić“ (tzv. ovčji pršut) i „olito“ (tradicionalna slastica). Osim toga snimljena su tri dokumentarna filma autora Sanjina Kučića: „Ovčji sir“, „Ovčja koža“ i „Strig ovce“. Postavljene su i dvije izložbe fotografija Nadira Mavrovića: „Kako se dela meh“ i „Creska ovca za dug život“, a u Muzeju

se može čuti i reprodukcija glazbe „meha“ (mijeha), te razgledati odjeću napravljena od vune. Time je zauvijek sačuvano od zaborava više aspekata ovčarstva koje je nekad bilo najvažnija gospodarska djelatnost na otoku. Sve se te knjižice mogu nabaviti, a filmovi pogledati u Muzeju tijekom cijele godine. Uz njihovu pomoć mogu se upoznati razni aspekti tradicionalnog načina života stanovnika otoka Cresa, no autentično iskustvo može se proživjeti jedino u izvornom ambijentu, odlaskom u Lubenice.

Neobični čuvari muzeja

No osim što su drevni „muliner“ ili „grabuni“ opisani u knjižici i prikazani na filmu, na temelju pronađenih originalnih alata izrađene su replike koje su se zatim koristile u radionicama za demonstracije i edukaciju školske djece i drugih zainteresiranih. Upravo su razni stručni skupovi i radionice, te manifestacija Festival vune, konkretna nastojanja da se prikupljeni predmeti i sačuvane vještine populariziraju među stanovništvom, posebice mlađim generacijama, ali i prikažu turistima koji dolaze vidjeti i upoznati autohtone otočne vrijednosti.

Na prijedlog creske udruge „Ruta“, jednog od partnera Centra „Gerbin“, organiziran je 2014. godine prvi Festival vune u Lubenicama na kojem se okupila većina udruga i pojedinaca koji se širom Hrvatske na razne načine bave vunom. Osnovni cilj festivala bila je afirmacija ovčje vune putem radionica, prezentacija uporabnih i

Ovčarstvo je nekad bilo najvažnija gospodarska djelatnost na Cresu, a sada je sve manje otočana koji se ovčarstvom bave na tradicionalan način

Puno planova

Aktualna predsjednica Centra „Gerbin“ je Marijana Dlačić, zaposlena kao kustosica u Lošinjskom muzeju, za Muzej u Lubenicama ima puno planova.

- Namjeravamo cjelovitije stručno obraditi zbirku koja je već registrirana u Muzejskom dokumentacijskom centru, kako bi se mogla registrirati i kao kulturno dobro. Neke izložene predmete treba restaurirati, a u planu je i redizajn stalnog postava. Preostalo nam je bolje istražiti vunenu odjeću izrađenu jednom vrstom filcanja jer se ni najstariji stanovnici ne sjećaju da se koristio taj postupak. Osim izrade jastuka, željeli bismo obnoviti i druge aspekte ovčarstva, npr. proizvodnju sira kojeg gotovo više nitko ne radi na otoku.

Muliner s kolovratom za pređenje vune

Romano Faganel na grabumu češlja vunu

Škare za strig

Posljednji muškarac

Dok je nastajao ovaj tekst još se smanjio broj žitelja Lubenica, u 91. godini života preminuo je posljednji muški stanovnik, Jakov Lovrečić. Lubenice, nakon 4.000 godina postojanja, polako izumiru.

Živnut će samo ljeti kad stotine turista dnevno dođu uživati svim osjetilima – u prekrasnom pogledu, mirisima okolnog aromatičnog bilja, okusu domaće janjetine u mjesnoj gostionici, zvucima klasične glazbe za vrijeme Lubeničkih večeri...

Većina od tih turista posjetit će i Muzej ovčarstva u kojem će vidjeti kako se nekada živjelo na otoku, i kako se nekad živjelo od ovce.

dekorativnih predmeta od vune te postavljanje raznih umjetničkih instalacija kojima se poticalo ekološko-edukativno-umjetničko promišljanje o ovčjoj vuni kao korisnom otpadu.

Iste godine započeo je rad na projektu „Vuna (ni)je otpad/Vuna koristan otpad“ kojim se želi promovirati uporabnu vrijednost vune i tradicionalne načine njezine obrade. Projekt je podržao i Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade Primorsko-goranske županije, a kroz njega su se u rad Muzeja uključivale osobe iz marginaliziranih skupina.

Dvojica od njih postali su stalni stanovnici Lubenica. Muzej u zimskim mjesecima već tri godina čuva i brine se o njemu Romano Faganel, bivši riječki beskućnik koji je u Lubenicama pronašao posao i krov nad glavom. Kasnije mu se pridružio još jedan njegov kolega, Marijan Diklić, pa su tako njih dvojica „popravili“ starosnu strukturu Lubenica. Uvijek su dostupni, lako ih se može naći u Lubenicama, te su na raspolaganju putnicima namjernicima. Rado provedu turiste kroz muzej pa čak i demonstriraju rad na tradicijskim alatima jer su savladali tehnike njihovog korištenja.

Lokalno stanovništvo pomoglo projekt

Osim što je Muzej čuvar tradicije te su u njemu zabilježene autohtone vrijednosti koje više ne mogu opstati u prvotnom obliku, članovi Centra „Gerbin“ svjesni su da one ne mogu ostati samo eksponati u muzeju već im treba dati novu funkciju, turističku ili edukativnu. Jedan takav suvenir, ali i uporabni predmet, jesu jastuci koje se u Lubenicama proizvode na jednak način

kao što su se izrađivali u prošlosti. Romano i Marijan naučili su cijeli postupak prikupljanja, pranja i sušenja vune koju zatim čiste i obrađuju tradicijskim alatima, te u konačnici tom otočnom vunom pune jastuke na kojima se nalazi simpatični logotip Muzeja.

Priče iz do sada izdanih publikacija otkidaju zaboravu vještine, znanja i običaje, te je nužna bila suradnja s otočanima, ali i raznim udrugama i ustanovama. Među njima Šlosar izdvađa Grupu „Ruta“ iz Cresa, Creski i Lošinjski muzej, udruga „Lesar“, „Pramenka“ i „Tunera“, Fotoklub Lošinj, Muzejsko-dokumentacijski centar, Hrvatsko etnološko društvo, Hrvatsko muzejsko društvo, Institut za etnologiju i folkloristiku, Filozofski fakultet iz Zagreba - Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju i Katedru za muzeologiju i upravljanje baštinom, te Prihvatilište za beskućnike „Ruže Sv. Franje“ iz Rijeke.

Neizmjeran doprinos pružilo je samo lokalno stanovništvo. „Kako se projekt razvijao otočani su sve više htjeli pomoći, sudjelovati kao kazivači ili demonstratori. U sve tri knjižice i snimanju filmova uključeno je dvadesetak različitih kazivača i kazivačica“, podsjeća Šlosar koji smatra da je Centar jako dobro prihvaćen u lokalnoj sredini jer su mještani uvidjeli kako im je ta tematika vrlo bliska i da mogu prenijeti svoje znanje i iskustvo.

Lubenički projekt Muzej ovčarstva je prepoznat i na nacionalnoj razini te je dobio oznaku Hrvatski otočni proizvod kojeg Ministarstvo regionalnog razvoja dodjeljuje proizvodima specifičnim za otočnu sredinu. ■■

Lubenički projekt Muzej ovčarstva je prepoznat i na nacionalnoj razini te je dobio oznaku Hrvatski otočni proizvod kojeg Ministarstvo regionalnog razvoja dodjeljuje proizvodima specifičnim za otočnu sredinu